

ČETIRISTOGODIŠNJICA VAKUFA ISMAIL-AGE, DIZDARA TVRĐAVE BOČAC 1617. - 2017.

Sažetak

Iako je vakuf Ismail-age, dizdara tvrđave Bočac, iz 1026/1617. godine nekada bio jedan od najvećih agrarnih vakufa u Bosni i Hercegovini, o njemu do danas nije objavljen ni jedan zaseban rad. U ovome radu autor, na osnovu relevantnih izvora i originalnih dokumenata, od kojih se neki po prvi put predstavljaju našoj naučnoj javnosti, donosi nekoliko sasvim novih podataka o Ismail-aginim precima, rođacima i potomcima, među kojima i imena trojice novih dizdara, i kroz četiri stoljeća - u kojima se smijenilo šest vlasti: Osmansko Carstvo, Austrougarsko Carstvo, Kraljevina Jugoslavija, Nezavisna Država Hrvatska, Socijalistička Jugoslavija i Nezavisna država Bosna i Hercegovina - hronološki prati sudbinu ovoga vakufa od njegova osnivanja do danas. Na osnovu prijepisa Izvoda iz popisa parcela Ismail-agina vakufa br. 506, koji je 11. augusta 1928. godine sačinjen na osnovu evidencije IZ Banja Luka i Zemljišnoknjižnog izvotka br. 160 za Katastarsku opštinu Agino Selo, izdatog od Opštinske uprave za geodetske poslove i Katastra nekretnina - Banja Luka na dan 24. februara 1987. godine, pouzdano se može utvrditi da se ovaj vakuf nalazio na desnoj obali Vrbasa nizvodno od mjesta Džemat u selu Bočac na jugu, do Krmina na sjeveru i od rijeke Vrbasa do obronaka planina Čemernice, Tisovca i Osmaće i da je njegova površina bila preko 10.000 dunuma, oranica, livada, voćnjaka, šuma, gajeva i pašnjaka. Prihodi od Ismail-agina vakufa bili su namijenjeni za izdržavanje džamije, mekteba i tekije, koje je on podigao u svome rodnom selu Trifkovina prije 1617. godine, a koje je, kasnije, po njemu dobilo ime Agići. Na prostoru ovog vakufa nastalo je dvadesetak sela i zaselaka, koji se nalaze na širem području današnjeg Aginog Sela i Bočca. Ostaci ovog vakufa, pretežno šuma i nešto oranica, površine preko 8.000 dunuma, sve do rata (1992-95) bili su u zajedničkom vlasništvu porodica Smailagić, od kojih većina danas živi u inostranstvu.

Gljučne riječi: Ismail-aga, dizdar, Bočac, Trifkovina, Agići, vakufnama, džamija, mekteb, tekija, Smailagić.

Uvod

Grad Bočac na lijevoj obali Vrbasa, na pola puta između Banje Luke i Jajca, prvi put se spominje 1446, a kasnije i 1494. godine.¹ Osmanlije su ga

¹ Marko Vego, *Naselja bosanske srednjovjekovne države*, „Svjetlost“, Sarajevo, 1957, str. 17; Hamdija Kreševljaković, „Stari bosanski gradovi“, *Naše starine*, br. I, Sarajevo, 1953, str. 21.

zauzele nešto prije 1516. godine i u njega smjestile jaku posadu. Zbog svog strateškog položaja i kontrole nad dolinom Vrbasa, kojom je prolazio drum od Banje Luke do Jajca, Bočac je za vrijeme osmanske uprave punih 320 godina slovio kao tvrdi gad pod zapovjedništvom dizdara.² U dosadašnjim radovima o gradu Bočcu, kao prvi poznati dizdar, redovno se navodi Ismail-aga, sin Muhamedov, koji je prije 1617. godine, po svoj prilici, u svome rodnom selu *Trifkovina* na desnoj obali Vrbasa, podigao džamiju, mekteb i tekiju, a u drugoj dekadi mjeseca džumade-l-ulāa 1026. (16. – 25. maja 1617.) godine za njihovo izdržavanje uvakufio trideset hiljada akči u gotovini, mulkovni posjed u *Trifkovini* i dva čifluka: *Ponir* i *Ponikve*.³ U maju ove (2017.) godine navršilo se punih četiri stotine godina od osnivanja ovoga vakufa. Iako je, prema nekim istraživačima,⁴ Ismail-agin vakuf nekada spadao među tri najveća agrarna vakufa u Bosni i Hercegovini, odmah poslije Gazi Husrev-begova vakufa i vakufa Ferhad-paše Sokolovića, koliko je nama poznato, o njemu do danas nije objavljen ni jedan zaseban rad. Istina, prijevod Ismail-agine vakufname objavljen je prije dvadesetak godina pod naslovom *Vakuf-nama Sarača Ismaila iz Trijebova*, ali u njemu, kako se iz samog naslova vidi, nisu prepoznati ni vakif ni mjesto vakufa.⁵ Ovim prijevodom služio se i Ismet Bušatlić u knjizi *Kraljevski grad pod sultanima : Jajce 1528. – 1878.*, gdje je tačno i precizno identificirao vakifa (Ismail-agu) i njegovu službu (dizdara tvrđave Bočac), ali ne i mjesto vakufa.⁶

U nastavku rada, na osnovu relevantnih izvora i originalnih dokumenata, od kojih se neki po prvi put predstavljaju našoj naučnoj javnosti, donosimo nekoliko sasvim novih podataka o Ismail-aginim precima, rođacima i potomcima, među kojima i imena trojice novih dizdara, i kroz četiri stoljeća - u kojima se smijenilo šest vlasti: Osmansko Carstvo, Austrougarsko Carstvo,

2 Prvu značajniju ulogu grad Bočac je odigrao svega desetak godina kasnije, u Gazi Husrev-begovom pokušaju 1525. godine da zauzme Jajačku banovinu i njezino najvažnije uporište Jajce. Kako bi spriječio doturanje pomoći opkoljenom Jajcu, Gazi Husrev-beg je pod gradom Bočcem dao podići tvrdi bedem kojim će presijeći glavni put koji je prolazio dolinom Vrbasa. (Vidi opširnije: Dr. Ćiro Truhelka, „Gazi Husrev-beg, njegov život i njegovo doba“, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, XXIV, Sarajevo, 1912, str. 114-117).

3 Hamdija Kreševljaković, „Stari bosanski gradovi“, *Naše starine*, br. I, Sarajevo, 1953, str. 21.

4 Nenad Filipović, „Kritike - Osmanska Bosna i Osmansko Carstvo u djelu *Stvaranje Jugoslavije 1790 – 1918* Milorada Ekmečića“, *Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom* /u daljem tekstu: POF.../ XL, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 1990, str. 448.

5 Behija Zlatar, „Vakuf-nama Sarača Ismaila iz Trijebova“, POF, Vol. 44-45, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 1996, str. 333-336.

6 Ismet Bušatlić, „Vakuf Ismail-age, dizdara tvrđave Bočac“ u: *Kraljevski grad pod sultanima : Jajce 1528. – 1878.*, Medžlis Islamske zajednice Jajce, Jajce, 2011, str. 91-93.

Kraljevina Jugoslavija, Nezavisna Država Hrvatska, Socijalistička Jugoslavija i Nezavisna država Bosna i Hercegovina - hronološki pratimo sudbinu ovoga vakufa od njegova osnivanja do danas.

Ismail-agini preci, rođaci i potomci

Iako su uz Ismail-agino ime u vakufnami navedeni samo: titula (*aga*), ime oca (Muhamed⁷) i mjesto stanovanja (selo Trifkovina⁸) u kadiluku Banja Luka (مأماً بعد، بو ورقهه صحیحه شرعیه نڱ صاحبی وخیرات وحسناتڱ طالبی وراعی بنی لوقه) (قضاسنه تابع تربیوقینه نام قریه ساکنلرندن فخر الأمائل والأقران إسماعیل آغا ابن محمد نام کمسنه), pouzdano se može utvrditi da je on bio i dizdar tvrđave Bočac. U tom svojstvu lično je išao u Istanbul i isposlovaio carski ferman iz prve dekade mjeseca redžeba 1035. (28. marta - 6. aprila 1626.) godine (دارنده فرمان واجب الإذعان قدوة) (28. marta - 6. aprila 1626.) godine (دارنده فرمان واجب الإذعان قدوة), kojim mu je sultan potvrdio vakufnamu⁹ i u puno vlasništvo dao čifluke *Ponir* i *Ponikve*. Ferman je naslovljen na bosanskog valiju Murteza-pašu¹⁰ i banjalučkog kadiju.¹¹ Njima je zapovijedeno da se odredbe Ismail-agine vakufname moraju strogo poštovati.¹²

7 Muhamed, a ne Mehmed, jer je u prijepisu vakufname ime (محمد) pisano s tešdidom na slovu „mīm“.

8 U Kreševljakovićevu radu selo je navedeno pod imenom *Triskovina*, s podnožnom napomenom da se „u popisu naseljenih mjesta SR Bosne i Hercegovine pod ovim imenom ne navodi nijedno naselje (v. Hamdija Kreševljaković, *Izabrana djela II*, Sarajevo, 1991, str. 413), u popisu iz 1604. godine kao Mezra *Breskovina* (v. *Opširni popis Bosanskog sandžaka iz 1604. godine* /u daljem tekstu: OPBS 1604.../ sv. III, obradila Amina Kupusović, Bošnjački institut Zürich – Odjel Sarajevo i Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 2000, str. 458), a u navedenom prijevodu vakufname pod imenom *Trijebovo*.

9 Prijepis vakufname: Gazi Husrev-begova biblioteka, *Sidžil vakufnama I*, str. 339-338.

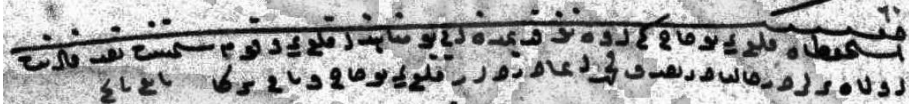
10 Bosanac Murteza-paša na položaju bosanskog valije bio je od 1033/1623-24. do 1036/1626. godine (v. Salih Sidki Hadžihuseinović, Muvekkit, *Povijest Bosne I*, El-Kalem, Sarajevo, 1999, str. 269-276).

11 Prijepis fermana: Gazi Husrev-begova biblioteka, *Sidžil vakufnama I*, str. 338.

12 Integralni tekst fermana s izostavljenom tugrom sultana i nekoliko previda u prijepisu na osmanskome turskom jeziku glasi:

دستور مکرّم مشیر مفخّم نظام العالم مدبّر امور الجمهور بالفکر الناخب متمّم مهام انام بالزّأي الصائب مهمد بنیان الدوله والإقبال مشید ارکان السعادت والإجلال المحفوف بصنوف عواطف الملك الأعلى یوسنه محافظه سنده اولان وزیرم مرتضی پاشا ادم الله تعالی إجلاله وقده القضاة والأحكام (الحکام) ومعدن الفضل والکلام ممیز الحلال عن الحرام مولانا بنالوقه قاضیسی زید فضله توقيع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اوله که دارنده فرمان واجب الإذعان قدوة الأمائل والأقران پوچاچ قلعه سی دزداري إسماعیل زید قدره سده سعادتمه کلوب قضاء مزبور مضافتندن تربیوقینه نام قریه سنوري داخلنده واقع پونیر کوپروسندن دیک یوقاری طاش یوغننه (بیغیننه) واندن اوکور غه ایله وجیه دولینه اندن صرت ایله ویرتوجه بایرینه اندن میلوش چایرینه اندن قرمنه سنوري ایله نهر ویرباسه اندن پوچاچ اروش سنورینه اندن واسفرسینه اندن میلوش اوی التنده اولان دره په اندن ینه پونیر کوپروسنه نهایت بولوپ حدود مزبور ایله محدود اولان ملک عقارنی که اوچویز حصّه در و حدود مرقومه ایچون بر مقدار مرعی یرین و بونیقوه مع پونیر نام چفتکلن و اوتوز بیڱ نقد آچه سن مانندن اخراج وساکن اولدیغی قریه ده بنا ایلدیکی جامع شریفده امام وخطیبه مؤننه و مکتب معلّمه و متولّی سنه و کبر وقریه مزبوره ده بنا ایتدوکی تکیه

Ismail-agin otac Muhamed-aga, također je vršio službu dizdara tvrđave Bočac.¹³ Na tom položaju bio je 1604. godine, kada je s drugim suvlasnicima uživao Čifluk mustahfiza tvrđave Bočac, koji su od davnina pa sve do tada bili u posjedu deseterice mustahfiza te tvrđave. Čifluk je pripadao nahiji Jajce¹⁴.
چفتلك مستحفظان قلعهء بوجاچ كه اون نفر قديمدن إلى يومنا هذا قلعهء مرقومه سمتنده تصرفلر نده)
15(اولان يرلردر حاليا در تصرف محمد آغا دزدار قلعهء بوجاچ وباقي شرکا تابع يايچه

Prije Muhamed-age službu dizdara tvrđave Bočac vršio je njegov otac, a Ismail-agin djed Ali-aga¹⁶. On je kao dizdar uživao jednu polovinu mezre¹⁷ Ponir koja je pripadala nahiji Vrhovine. Za njegova života drugu polovinu uživali su njegovi sinovi Muhamed, Ibrahim i Osman, a 1604. godine cijelu su mezru uživali spomenuti Muhamed, Ibrahim i Osman.¹⁸

مزرعه پونير در تصرف علي دزدار قلعهء بوجاچ ونصف آخري در تصرف محمد)
(وإبراهيم و عثمان أولادش حاليا در تصرف محمد إبراهيم و عثمان المزبورون تابع وير هوينه

سنڱ طعام وسائر مهماتنه وقف و عقار مزبورڱ هر حصه سندن اونر اچه اجاره الدينغي سنوي حاصل اولان اوج بيگ اچه دن سباهيه دفتر پادشاهيدن تعيين اولنان التي يوز اچه سي ويريله باقي قلان ايكي بيگ در تيوز اچه سي ويونيقوه مع پونير نام چفتلكنده حاصل اولان هر نه ايسه اولاد ذكورون بطناً بعد بطن و قرناً بعد قرن مشروطه ايدوب وبعد اللانقرض اصلح اقرباسنه شرط ايلمكله من بعد و ققيهء معمول بها سي موجبجه عمل اولنمق امرم اولمشدر بيوردم كه حكم شريفم وصول بولدقه امرم موجبجه وجه مشروح اوزره شرط و تعيين ايلدوكي خصوصلارڱ وقف نامه سي موجبجه عمل ايدوب من بعد خلافته جواز كوستر ميوب شر عشريف و شرط واقفه مغاير خارجدن بر فردي دخل و تعرض ايندر ميوب منع و دفع ايله سز بويابده عناد و مخالفت اوزره اولندي يازوب عرض ايله سز شويله بيله سز علامت شريفمه اعتماد قله سز. تحريراً في اوائل شهر رجب المرجب سنه خمس و ثلاثين و الف.

13 OPBS 1604..., sv. I/2, Obradio: Adem Handžić, str. 434.

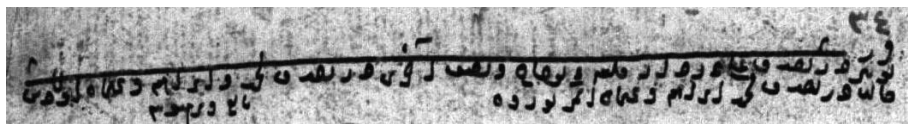
14 Ovaj Čifluk je i po Opširnom popisu Bosanskog sandžaka iz 1562. godine „, od ranije bio u posjedu deseterice mustahfiza tvrđave Bočac“, dok je mezra Surjan (današnje selo Surjan kod Jajca) bilo u posjedu Husejna, kethode (čehaje) tvrđave Bočac (v. Medžida Selmanović, „Jajačka nahija u Opširnom popisu za Bosanski sandžak iz 1562. godine“, POF, Vol. 44-45, Sarajevo, 1996, str. 246-247). Godine 1604. Husejn-čehaja uživao je jedan čifluk i mezru Ada polje u blizini tvrđave Bočac. I čifluk i mezra pripadali su nahiji Vrhovine (v. OPBS 1604, str. 457).

15 Tekst u zagradi je autorovo čitanje, a ispod njega faksimil originala.

16 Po ovome Ali-agi (sinu Mustafinu) i Husejn-čehaji (sinu Idrisovu) zvao se i jedan čifluk u blizini Bočca, koji su prije 1604. godine, zajedno s jajlacima Grlići i Bili Potok i otlakom Bila Poljana u blizini jajlaka Čemernica u nahiji Vrhovine, koristili: Rajica, sin Dragaša, Obrad, sin Pavla i Vuk, sin Petra, a 1604. godine Dragaševi sinovi Radisav i Petar (v. OPBS 1604, str. 456-457).

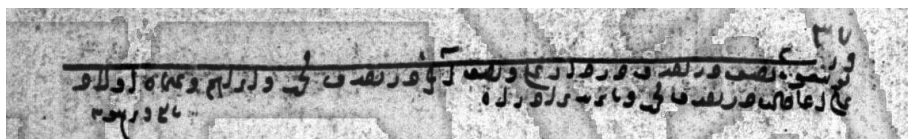
17 Mezra – doslovno znači ziratno zemljište, sijalište, polje, a kao turski agrarno-pravni termin znači staro selište, napušteno ili raseljeno selo. Da bi se jedno selo moglo proglasiti mezrom, ono je moralo imati svoju teritoriju, svoje granice, odnosno manje ili više jasne tragove ranijeg naselja: groblje, bunar, česma, voćnjaci i sl. (Terminološki komentar Hazima Šabanovića).

18 OPBS 1604, str. 458.

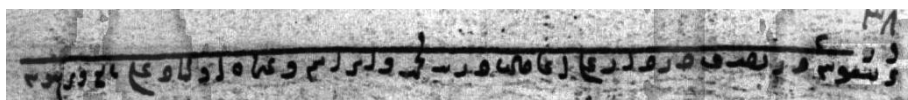
Dizdar Ali-aga, također je uživao jednu polovinu mezre *Ponikve* u nahiji Vrhovine. Za njegova života drugu polovinu uživali su njegovi sinovi Muhamed, Ibrahim i Osman, a 1604. godine cijelu mezru uživala su braća Muhamed i Bajezid.¹⁹

مزرعه پونيقوه نصف در تصرف دزدار علي ونصف آخر در تصرف محمد و ابراهيم و عثمان
(أولاد علي آغا حاليا در تصرف محمد و بايزيد برادران تابع ويرهوينه)

Osim ove dvije, dizdar Ali-aga uživao je i treću mezru *Tribkovinu* (Trifkovinu) u nahiji Vrhovine. Godine 1604. mezru *Tribkovinu* (Trifkovinu) uživali su njegovi sinovi Muhamed, Ibrahim i Osman.²⁰

مزرعه تريبيقوينه در تصرف دزدار علي آغا حاليا در يد محمد و ابراهيم و عثمان أولاد علي تابع
(ویرهوينه)

Iz gore navedenog vidi se da je Muhamed-aga imao dvojicu braće (Ismail-aginih amidža) Ibrahima i Osmana, a možda i trećeg (Bajezida), za kojega izričito ne stoji da je Ali-agin sin. Ismail-aga je imao sina Aliju kojega je u vakufnami odredio za mutevelliju vakufa (و لأجل التسجيل صلي او غلوم علي نام كمنه) (متولي نصب أيلدم).

U bilješci banjalučkog kadije u zastupništvu Hanifi Husejna²¹, kojom je

19 OPBS 1604, str. 458.

20 OPBS 1604, str. 458/38.

21 Hanifi Husejn bio je na položaju banjalučkog kadije u zastupništvu 1762. ili 1763. godine. To se vidi iz dva originalna dokumenta s njegovim bilješcima i ličnim pečatom na kojem je čitljivo: *O Ti koji znaš moje stanje! Na Tebe se oslanjam. Njegov (Božiji) rob Husejn Hanifi* (عیده حسین حنیفی) (یا عالمًا بحالی علیک اِتکالی). U prvom dokumentu od 8. safera 1176. (28. augusta 1762.) godine on izvještava imama mahale Careve džamije u Gradišci da nema smetnji da, uz dozvolu staratelja i u prisustvu dvojice pravednih svjedoka, zaključiti brak između punodobne djevojke Zejnebe, kćerke Ebu Bekr-efendije i Jašara, sina Hasana Čelebije, uz vjenčani dar (*mehr-i muedždzel*) od 8.000 akči. U drugom dokumentu iz prve dekade mjeseca šabana 1176. (14. – 23. februara 1763.) godine navodi se da se šerijatskom sudu u Banjoj Luci obratila Aiša-hatun, kćerka hadži Redžepova iz Sofi Mehmed-pašine mahale s molbom da joj se odredi alimentacija za

ovjerena Ismail-agina vakufnama, navedena su imena trojice Ismail-aginih potomaka: Muhameda, Muharema i Osmana.²²

Posljednji dizdar tvrđave Bočac bio je Mustafa-aga.²³ Na njegov prijedlog valija Davud-paša²⁴ dodijelio je 2. zu-l-kadea 1250. (1. marta 1835.) godine berat na mezru Hazić u nahiji Zmijanje, kao gedik timar, Abdulahu, sinu Hasanovu, za službu mustahfiza tvrđave Bočac. Abdulahu je timar dodijeljen nakon smrti njegova brata Ismaila²⁵, koji je umro bez potomaka, s tim da je kao mustahfiz bio dužan stanovati, ili u samoj tvrđavi, ili u blizini tvrđave.

صادر اولان أمر اوزره درون قلعه ده يا جوارنده ساكن اولوپ خدمت محافظه ده مقیم اولمق)
شرطيله سنه خمسين ومانتين و ألف ماه ذي القعدة نك ايكنجي كوندن حالا ايالت بوسنه واليسي
دستور مكرم مشير مفخم نظام العالم وزير جليل الشان داود پاشا ادام الله تعالى اجلاله طرفندن ذكر
اولنان تيمار وجه مشروح اوزره قلعهء مرقومه نك مستحفظلغي كديكيله متوفا اسماعيلك بلا ولد
(فوتندن صحيح قرداداش مرقوم عبد الله ولد حسن توجيه اولنوب)²⁶

Po dizdaru Ismail-agi selo *Trifkovina* kasnije je dobilo ime *Agići*, a šire područje s dvadesetak sela i zaselaka *Agino Selo*. U izvještajima *Zemaljske vakufske komisije* iz austrougarskog perioda Ismail-agin vakuf često se navodi pod imenom *Ismail-agin vakuf u Islam Agići i Reaja Agići selima*, a u popisu iz 1910. godine sela su navedena pod imenima *Agići srpski* i *Agići turski*, a *Agino Selo* kao mj. s. opć.²⁷ Po Ismail-aginjoj tituli *aga* njegovi potomci

izdržavanje malodobnog Zulfikara, sina spahije Ibrahima, sina Ahmedova, i da joj je kadija u zastupništvu Hanifi Husejn dozvolio da na ime Zulfikarova izdržavanja (hrane i odjeće) može dnevno trošiti 16 akči. (Vidi dokumente br. A-565 i A-59 u Đumišića zbirci u Arhivu GH biblioteke).

22 O njima će kasnije biti više riječi.

23 Prije njega na položaju dizdara tvrđave Bočac bili su: Mustafa-aga (1660), Mehmed-aga, sin Ali-agin (1704), Mehmed-aga, sin Mustafin (um. 1783), Derviš Abdulah (1783), Mustafa (1784-1815) i Mehmed (1815-1830). (v. H. Kreševljaković, *Izabrana djela II*, str. 413; *Turski dokumenti* 10, u Arhivu GH biblioteke, str. 70 i 139-140; Originalni berati br. A-10, A-263, A-265, A-274 i A-320 u Đumišića zbirci u Arhivu GH biblioteke).

24 Davud-paša je bio na položaju bosanskog valije od 5. safera 1249. (24. juna 1833.) do 17. rebiu-l-evvela 1251. (13. augusta 1835.) godine (v. Salih Sidki Hadžihuseinović, *Muvekkit, Povijest Bosne II*, El-Kalem, Sarajevo, 1999, str. 951 – 963).

25 Berat na navedeni gedik-timar Ismail je dobio 1210/1795. godine nakon smrti svoga oca Hasana, sina hadži Omerova. Prijedlog za obnovu Ismailova berata na ovaj gedik-timar 17. rebiu-l-ahira 1215. (6. septembra 1800.) godine podnio je Mustafa, dizdar tvrđave Bočac (v. originale pod br. A-263 i A-320 u Đumišića zbirci u Arhivu GH biblioteke).

26 Vidi: originalni berat br. A-274 u Đumišića zbirci u Arhivu GH biblioteke.

27 *Agići srpski* mj. s. opć. Agino Selo, s. k. Banja Luka, 700 sp.: *Baralići* 9 (kuća) – 41 (stanovnik), *Bare* 7 (kuća) – 53 (stanovnika), *Doline* 4 (kuće) – 33 (stanovnika), *Grlić* 13 (kuća) – 113 (stanovnika), *Pavice-Han* 1 (kuća) – 5 (stanovnika), *Rastik* 17 (kuća) – 99 (stanovnika), *Redak* 5 (kuća) – 34 (stanovnika), *Rogoznik* 6 (kuća) – 43 (stanovnika), *Sijena* 6 (kuća) – 30 (stanovnika), *Škrbido* 16 (kuća) – 150 (stanovnika), *Vujičići* 6 (kuća) – 50 (stanovnika) i *Zeljковиći* 4 (kuće) – 43 (stanovnika).

prozvani su prvo Agići, a kasnije Smailagići.²⁸ Ovdje treba napomenuti da su potomci nekog dizdara tvrđave Bočac s prezimenom Dizdar²⁹ sve do početka aprila 1942. godine živjeli u zeseoku *Grad* u Bočcu, gdje su sve članove porodica Dizdar i Kapetanović³⁰, među kojima novorođenče od sedam dana (njih 41), osim jedanaestogodišnjeg dječaka Džemala (Džemka) Dizdara³¹ koji je uspio pobjeći i sakriti se u obližnjem žbunju, 2. aprila 1942. godine u svom krvavom piru poklali četnici vojvode Lazara (Laze) Tešanovića.³²

Po dojavi komšija pravoslavaca da im četnici spremaju pokolj, spašavajući živu glavu, svi Smailagići koji su živjeli u Agićima (njih oko trideset porodica) izbjegli su u Banju Luku u jesen 1941. godine. Za vrijeme rata njihove kuće su opljačkane i popaljene, a poslije rata odlukom Sreske agrarne komisije u Banjoj Luci pod oznakom Arik br. 116/51 od 28. jula 1952. godine i dopunskom odlukom isti broj od 12. aprila 1954. godine, znatan dio

---

Agići turski mj. s. opć. Agino selo, s. k. Banja Luka, 220 m.: *Agići turski* 22 (kuće) – 159 (stanovnika) i *Krčevine* 10 (kuća) – 61 (stanovnik), s oznakom da je u Agićima srpskim bila crkva (podignuta 1886. godine), a u Agićima turskim džamija (podignuta prije 1617. godine) i sjedište vak. maer. džem. medž. (v. *Repertorij naseljenih mjesta u Bosni i Hercegovini po popisu 1910. god.* / u daljem tekstu: *Repertorij...!*, Sarajevo, Zemaljska štamparija, 1914. str. 1).

- 28 *Genealogiju* Smailagića (Ismail-aginih potomaka) do 1962. godine izradio je Smailagić (Nedžiba) Aziz iz Bugojna i dao je štampati u Zenici 1979. godine. Uvidom u *Genealogiju*, štampanu na hamer papiru, može se uočiti dosta previda. U njoj se kao dizdari uopće ne navode Ismail-agin otac Muhamed-aga, niti njegov djed Ali-aga, kao ni posljednji dizdar Mustafa-aga iz 1835. godine. Također, u *Genealogiji* se nigdje ne navodi ni porodica Dizdar, za koju se pouzdano zna da vodi porijeklo od nekog dizdara tvrđave Bočac.
- 29 Iz nama dostupnih izvora nismo mogli pouzdano utvrditi od kojega dizdara oni vode porijeklo niti da li je rodočelnik porodice Dizdara bio direktni Ismail-agin potomak ili potomak nekog od njegovih amidža (Ibrahima, Osmana ili Bajezida).
- 30 Bočački Kapetanovići su potomci Derviš Abdulah-bega, sina Mehmed-begova koji 1197/1783. godine bio na položaju dizdara tvrđave Bočac, a prije toga kapetana jajačke kapetanije.
- 31 Džemal Dizdar kasnije se skrasio kod svojih rođaka Zulića u Jajcu, a poslije rata je živio u Varcar Vakufu, gdje je ponovo preživio ratne strahote 1992. – 1995. godine. Potresnu priču o njegovoj sudbini 1. maja 2012. godine objavio je Ibrahim Halilović (v. <https://ihalilovic.wordpress.com/2012/05/01/dzemko/>, dostupno 4. novembra 2017.).
- 32 Prijeratni učitelj i rezervni poručnik Lazar Tešanović početkom rata osnovao je odred *Obilić* koji je djelovao između rijeka Vrbasa i Vrbanje i na jugu sve do Vlačića. Tešanović je 23. maja 1942. godine sklopio sporazum s NDH i u borbi protiv partizana otvoreno saradivao s Nijemcima. Osim ovoga, počinio je i mnoge druge zločine. Njegovi četnici su u jednoj zasjedi teško ranili i dr. Mladena Stojanovića. Poginuo je u potjeri 1946. godine. Ove godine (2. juna 2017.), na planini Čemernici, nadomak Bočca, četnici Ravnogorskog pokreta podigli su mu spomenik (v. <http://www.gyka.com/novost/125786/>, dostupno 4. novembra 2017.).

njihove zemlje u Aginom Selu oduzet je i dodijeljen doseljenicima³³, tako de se u Agiće nikada više nisu vratili da žive.³⁴ Poslije rata trideset i tri porodice Smailagića iz Agića naselilo se u Mahovljanima kod Laktaša, gdje su im vlasti dodijelile po tridesetak dunuma zemlje.

Poslije Drugog svjetskog rata Smailagići iz Mahovljana, Banje Luke i drugih mjesta širom Bosne i Hercegovine i iz inostranstva okupljali su se samo jedanput godišnje na mezarju svojih predaka u Agićima³⁵ na *Dan borca* 4. jula. Tokom rata 1993. godine Smailagića mezarju u Agićima, kao jedini svjedok njihovog vijekovnog života u ovom kraju, potpuno je devastirano (ograda porušena, nišani polupani i uklonjeni), a dio zemljišta na kojem je bilo mezarje, uzurpiran. Poslije rata nekoliko članova porodice Smailagić,

33 Kako su po Zakonu o agrarnoj reformi i kolonizaciji u NR BiH Smailagići ostajali bez svoje zemlje, vidi se iz prijepisa slijedećeg dokumenta:

FEDERATIVNA NARODNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
SAVEZNO IZVRŠNO VIJEĆE
BIRO ZA PREDSTAVKE I PRITUŽBE
Br. 04-21736/57
BEOGRAD 21. X. 1958. GOD.

DS/LM

VRAČAR ĐORĐE

AGINO SELO

Srez Banja Luka

U vezi Vaše predstavke, upućene Saveznom izvršnom veću, izveštavamo Vas da smo Vaše navode proverili preko NO sreza – Banja Luka, koji nas je obavestio svojim aktom br. 21-6616 od 5. XI. ove godine da je prilikom rada ekipe na sređivanju nepokretne opštenarodne imovine u Aginom selu ustanovljeno, da je Vama kao agrarnom interesantu dodeljeno u posed 51 dunum i 670 m² zemlje bivše vlasništvo Smailagić Zaima i dr. (i) da Vam je tek sada razrezan porez na navedeno zemljište. Isto tako smo obavješteni da ste podneli zahtev NOO Krupa n/V da Vam se navedeno zemljište prenese u vlasništvo. Obzirom na izneto ovaj Biro nema osnova za dalje preduzimanje mera po ovoj stvari. Za sva dalja obaveštenja možete se obratiti NOO Krupa i NO sreza Banja Luka, pozivom na ovaj dopis.

M. P. POMOĆNIK NAČELNIKA

M. Plevljak

(svojeručni potpis)

34 U nostalgiji za rodnim zavičajem svojih predaka, među Smailagićima raseljenim po Australiji, Americi i Evropi i danas se pjeva pjesma:

*Ja posadih jednu ružu b'jelu
U Gradini u Aginu Selu
Nit' mi cvjeta, nit' mi miris pruža
Svakog dana vehne moja ruža...*

35 Groblje Smailagića u Agićima proglašeno je zaštićenim nepokretnim dobrom Odlukom Skupštine opštine Banja Luka na sjednicama Vijeća udruženog rada, Vijeća mjesnih zajednica i Društveno-političkih vijeća održanih 31. oktobra 1990. godine, a na osnovu čl. 36 i 39 Zakona o zaštiti i korištenju kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa (Sl. List SR BiH, br. 20/85) i člana 262 Statuta opštine Banja Luka (Sl. Glasnik, Opštine Banja Luka, br. 5/87, 1/90 i 8/90).

koji danas žive u inostranstvu, ponovo su otkupili uzurpirano groblje, ogradili ga i na njemu 2014. godine podigli jednu betonsku gromadu u vidu stećka, s natpisom na mermernoj ploči „Harem porodice Smailagić.“³⁶

Džamija i mekteb

Iz Ismail-agine vakufname vidi se da su u vrijeme registracije vakufa u drugoj dekadi mjeseca džumade-l-ulāa 1026. (16. – 25. maja 1617.) godine njegova džamija i mekteb već bili podignuti, jer u vakufnami stoji odredba: „Od novca koji se dobije od interesa, određujem dnevnu platu od šest³⁷ akči za službu imama i hatiba u časnoj džamiji³⁸ i muallima u mektebu, koje sam podigao u selu u kojem stanujem.“³⁹

وربحندن حاصل اولان آچه ساکن اولدیغمز قریه ده بنا ایتدوکم جامع شریفده امام وخطیب)
(ومکتبده معلم اولان کمسنه یه یومی التیشیر آچه وظیفه)

Činjenica da je Trifkovina u popisu iz 1604. godine navedena kao *mezra*, (tj. kao staro selište, napušteno ili raseljeno selo), a 1617. godine, kao selo sa džamijom, u kojoj se pored pet dnevnih namaza klanjaju još i džuma i dva bajram-namaza i mektebom,⁴⁰ u kojem se muslimanska djeca podučavaju vje-

36 Vidi: *Putopisi - Agino Selo Banjaluka najava...* (https://www.youtube.com/watch?v=iISu-bBpI_rQ, dostupno 5. novembar 2017.).

37 U gore navedenom prijevodu vakufname greškom stoji „dvije akće“ umjesto šest akči.

38 Imam i hatib u Ismail-aginoj džamiji u Trifkovini munlā Muḥarrām ibn Muḥammad, inače, porijeklom iz mjesta Izladija u sandžaku Vidin (u današnjoj Bugarskoj) prepisao je iz štampanog primjerka djelo *Muḥtaṣar Ğunya al-mutamallī fi šarḥ Munya al-muṣallī* o islamskom obredoslovlju, koje je na arapskom jeziku napisao imam sultan Fatihove džamije u Istanbulu, Ibrahim ibn Muḥammad ibn Ibrahim al-Ḥalabī (umr. 956/1549.), po kome je djelo poznato i pod skraćenim nazivima *Ḥalabī kabīr* (puna verzija) i *Ḥalabī ṣaġīr* (skraćena verzija). Munla Muḥarrām je djelo počeo prepisivati 16. muharrema 1264. (23. decembra 1847.) godine, a završio 15. rebiu-l-ahira 1264. (20. marta 1848.) godine. Spomenuti prepisivač munla Muḥarrām kasnije je ovaj rukopis čitao ili iz njega predavao u bihačkoj medresi. Rukopis se čuva o Bošnjačkom institutu u Sarajevu pod inventarskim br. Ms 748. (v. Mustafa Jahić, *Katalog arapskih, perzijskih, turskih i bosanskih rukopisa Bošnjačkog instituta u Sarajevu*, Svezak III, kat. broj 1229 u rukopisu pripremljenom za štampu).

39 Očito je da je vakufnamom predviđeno da jedna osoba obavlja sve tri navedene službe: imama, hatiba i muallima. To se vidi po tome što je izraz *kimesneye* (کمسنه یه) upotrijebljen u jednini, a ne množini. Da se radi o više osoba bila bi upotrijebljena množina *kimesnelere* (کمسنه لره).

40 Iz popisa iz 1604. godine vidi se da u to vrijeme većina muslimanskih sela u Bosni nije imala ni mesdžid, a kamoli džamiju i mekteb.

Iz *Proračuna vakufa u Bosni i Hercegovini za godinu 1889.* sastavljenih po *Zemaljskom vakufskom povjerenstvu u Sarajevu* (v. str. 425) vidi se da je Ismail-agin mekteb u Agićima bio u funkciji i da je godišnja plata muallima bila 88 forinti. U dopisu *Kotarskog vakufskog povjerenstva* u Banjoj Luci br. 138/v. od 15. juna 1907. godine *Zemaljskom vakufskom ravnateljstvu* u Sarajevu dostavljena je molba Muhamed-ef. Agića, mutevellije Smail-agina vakufa u Agićima, muhtara Abdurahmana Agića i hodže Mustafa-ef.

ronauci, sama po sebi govori da je ovaj period od trinaest godina bio obilježen ubrzanim razvojem ovog muslimanskog sela i formiranjem džemata s dovoljnim brojem odraslih muškaraca-muslimana koji su bili dužni klanjati džumu i dva bajram-namaza. Budući da je Ismail-agina džamija u *Trifkovini* od samog početka imala hatiba, ona je pored mihraba imala i minber, a svako ko se peo na minber i s njega držao propovijed (*hutbu*) bio je dužan, uz ime poslanika Muhammeda, a.s., spominjati i blagosiljati i vladajućeg sultana-halifu, a time i posjedovati odgovarajući dekret (*berat*) za hatibsku službu.⁴¹

Osim Ismail-agine džamije i mekteba u Agićima prije stotinjak godina u bližoj okolini bile su još dvije džamije: džamija s mektebom u Surjan-Bočcu, na lijevoj obali Vrbasa, i džamija s mektebom u selu Bočac, na desnoj obali Vrbasa. U popisu iz 1910. godine sva tri ova džemata bila su sjedišta vak. mear. džem. medž.⁴² Danas nema ni traga ovim džamijama.⁴³ Na našim zavičajnim kartama i mapama nema oznaka ni da su tu nekada postojale. Na ruskoj vojnoj mapi⁴⁴ precizne lokacije nekadašnjih džamija u selima Agići i Bočac označene su kružićem sa polumjesecom.⁴⁵

Tekija

Pored džamije i mekteba, Ismail-aga je u svom rodnom selu Trifkovini prije 1617. godine podigao tekiju i odredio da se od godišnjeg prihoda od

---

Abdagića za novčanu pomoć od 500 kruna za izgradnju mekteba i hodžina stana. U molbi datiranoj 6. juna 1907. godine oni navode: *Niže potpisani molimo Visoko vakufsko ravateljstvo u Sarajevu da bi nam blago izvolilo u ime gradnje Mejtefa u našem selu Agićima podijeliti kao potporu od 500 kruna pošto je naš Mejtef prid nekoliko dana izgorio koji je prije osam godina napravljen i koji je zajedno i Hodžin stan bio donji boj bio je za djecu a gornji boj kao stan našeg Hodže a ta je zgrada vridila oko jednu hiljadu kruna koju mi danas nismo vridni sagraditi bez podpore pošto je naš džemat vrlo mali. U našem džematu stanuje oko 30 kuća a višeji ima koji nejmaju svoga žita da svoju djecu hrane nego kupuju iz Čaršije pa se hrane kao štoče i vakufska komisija u Banjaluci potvrditi a mi bi radi da malo bolju zgradu napravimo da bi povremeno mogla biti Ibtidajta od iste zgrade naš bi džemat mogao pripremiti Material kao Kreč i Kamen i drvenu Japiju...* (Vidi: *Zemaljsko vakufsko ravateljstvo za Bosnu i Hercegovinu 1907.*, br. 3527 od 23. 6. 1907. godine u *Arhivu IZ* u GH biblioteci).

- 41 O kompliciranoj proceduri oko podizanja džamije i hijerarhijskom procesu pri pretvaranju mesdžida u džamiju vidi opširnije u: Nihad Dostović, „Dva dokumenta iz Tuzlanskog sidžila iz 1054-55. h. g./1644-45. godine u Gazi Husrev-begovoj biblioteci“, *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, Knjiga XXXIII, Sarajevo, 2012, str. 59 – 106).
- 42 Vidi: *Repertorij*, str. 21.
- 43 Ismail-aginu džamija u Agićima izgorjela je u Drugom svjetskom ratu i više nikada nije obnovljena. U istom ovom periodu izgorjeli su: mekteb s imamskim stanom, tekija, i nakon što su prethodno opljačkane, i sve kuće Smailagića u Agićima.
- 44 Vidi: <http://load.netmap/en?qq=43.9158%2B18.6644%2> (dostupno 11. 11. 2017.).
- 45 Vidi mapu u prilogu.

3.000 akči, dobijenih iznajmljivanjem 300 dijelova⁴⁶ njegovog mulkovnog posjeda, 600 akči daje za carski defter, a da se ostatak od 2.400 akči troši za hranu u tekiji.

و عفار مزبورڻ ھر حصہ سندن اونر اچہ اجارہ الینوب سنوي حاصل اولان اوچیڻڻ دن سپاہیہ
دفتر پادشاہیدہ تعیین اولنان التیوز اچہ سی ویرلہ باقی قلان ایکی بیڻڻ درتیوز اچہ ینہ قریہ
(مرقومہ ده بنا ایندوکم تکیہ نڻ طعمانه صرف اولنه)

Činjenica da je odredio da se 4/5 prihoda sa njegova mulkovnog posjeda troše za hranu u tekiji govori da je i sam vakif Ismail-aga, najvjerovatnije, bio pripadnik tarikata i da je tekija u svome sastavu, pored prostora za obavljane zikra (*semahane*), imala i *musafirhanu* sa svim pratećim sadržajima (kuhinjom i prostorijama za boravak, jelo i spavanje). Iako se iz same vakufname ne vidi kojem je tarikatu Ismail-agina tekija pripadala, ona bi ponajprije mogla biti halvetijskog reda. Ovome ide u prilog činjenica da su u obližnjoj Banjoj Luci, kao sjedištu Bosanskog ejaleta, u to doba snažno djelovale halvetijska tekija i medresa šejha Muslihuddina Kninjanina, Musafija, koji je po porijeklu bio, također, sin posadnika tvrđave. Nema sumnje da je u fokusu njenog djelovanja bilo propagiranje islama među domaćim ljudima i njihovo uključivanje u vojne pohode.⁴⁷ Može se pretpostaviti da je 1617. godine

46 Ovi dijelovi nisu bili obične njive i livade nego cijela imanja od 20 do 30 dunuma zemlje, od kojih je mogla živjeti jedna prosječna seoska porodica. Od njih će kasnije nastati kmetovska selišta i na kraju cijela sela. To su ona sela koja se u dokumentima iz austrougarskog perioda često nazivaju imenom *Reaja Agići sela*, u popisu iz 1910. godine *Agićima srpskim*, a danas *Aginim Selom*.

47 Poznato je, naime, da su sa svojim dervišima na isti način djelovali šejhovi i drugih tekija onoga vremena. Tako se zna da se Hasan Kafī Pruščak 1596. godine sa borcima iz Prusca zaputio u Jegar i pridružio sultanu Mehmedu III koji se stavio na čelo pohoda protiv Ugarske, da se Ali-dede Bošnjak, šejh hanikaha i čuvar turbeta Sulejmana Zakonodavca u Sigetvaru, 1598. godine nalazio u pratnji Saturdži Mehmed-paše u neuspješnom pohodu na Arad i da je šejh Muslihuddin Kninjanin, Musafi, 1603. godine na bojnopolju saznao da je na Visokoj Porti u Carigradu ustoličen sultan Ahmed I. Uloga ondašnjih šejhova i njihovih derviša nazire se i iz poeme pjesnika Aga-dede iz Dobor-grada o pogibiji sultana Osmana II u pobuni janjičara u Istanbulu 1622. godine, iz koje se vidi da su šejhovi, poput Hasan-ef. iz Požege, preko zime u tekijama u unutrašnjosti podučavali svoje dervişe načelima vjere i tarikata, a s dolaskom proljeća odlazili u vojne pohode (v. Haso Popara, „Šejh Muslihuddin Kninjanin : Prilog izučavanju kulturne historije Banje Luke“, *POF*, Vol. 63, Sarajevo, 2014, str. 240-241; Tatjana Paić-Vukić – Linda Al-Dujaily: „Pedagoški i moralno-didaktički zbornik Muslihuddina Kninjanina iz 1609. godine : rukopis arapskog izvornika i osmanskog prijevoda“, *Zbornik Odsijeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, Vol. 33 (Prosinac 2015.), str. 133-162; Fazileta Hafizović, „Slavonija – Pitanje uloge derviša u širenju islama“, *Mjesto i uloga derviških redova u Bosni i Hercegovini : Zbornik radova povodom obilježavanja 800 godina od rođenja Dželaluddina Rumija*, Orijentalni institut u Sarajevu – Naučno istraživački institut „Ibn Sina“, Sarajevo, 2011, str. 282-283.).

njenim radom rukovodio šejh Muhamed-ef.⁴⁸, čiji je ime navedeno među 15 svjedoka pred kojima je banjalučki kadija Hizr, sin Musaov, registrirao Ismail-agin vakuf. Tekija je bila aktivna 1889. godine, kada su godišnji troškovi za alimentaciju putnika iznosili 200 forinti.⁴⁹

Ismail-agin vakuf

Već je ranije rečeno da je Ismail-aga za izdržavanje svojih zadužbina u selu Trifkovina (džamije, mekteba i tekije) uvakufio 30.000 akči u gotovini, svoj milkovni posjed u Trifkovini i dva čifluka Ponir i Ponikve koji su mulkizirani fermanom iz 1626. godine.⁵⁰ Iako su u vakufnami i fermanu granice milkovnog posjeda u Trifkovini i čifluka Ponir i Ponikve detaljno opisane:

Milkovni posjed koji se prostire u spomenutom selu, omeđen granicom naviše od mosta Ponir⁵¹ do Kamena⁵², odatle do Okurge⁵³ i Vučije Doline, odatle kosom⁵⁴ Vrtoča⁵⁵, odatle Miloševim čairom⁵⁶ do granice Krmina i rijeke Vrbasa, te odatle do granice Varoši Bočac, odatle do Raskrstja, odatle do potoka koji protiče ispod Miloševe kuće, odatle opet do mosta Ponir, gdje se završava; posjed koji se nalazi u spomenutim granicama ima 300 dijelova, te na označenoj granici jedno ispasište i čifluke zvane Ponir i Ponikve⁵⁷ one se

48 Budući da mu nije navedeno ime oca, teško se može identificirati. Možda je on sin šejha Sejdije, koji je ranije uživao mezru Goricu u blizini tvrđave Bočac, a koju su 1604. godine uživali njegovi sinovi Mehmed i Ahmed? (v. OPBS 1604, str. 456).

49 *Proračuni vakufa u Bosni i Hercegovini za godinu 1889. sastavljeni po Zemaljskom vakufskom povjerenstvu u Sarajevu*. Sarajevo, Štamparija „Bosanske pošte“, str. 245.

50 Vidi bilješku pod br. 12.

51 U navedenom prijevodu vakufname „Pojna.“

52 Velikim slovom zato što se i danas tako zove (vidi na priloženoj mapi u blizini Ponira).

53 U prijevodu vakufname „Okруга“.

54 U originalu je upotrijebljen izraz *sirt* (صرت) koji se pored osnovnog značenja: leđa, grbina, hrbat; koristi i u značenju grebena, kose, odnosno vijenca (planine). Budući da se ovo odnosi na planinu, najbolje bi ga bilo ostaviti u originalu s velikim slovom *Srt*, tim prije što širom Bosne ima mnogo planinskih toponima pod nazivom *Srt*. S ovim u vezi, treba napomenuti da bi i izraz *Okurga* → *Onurga* → *Omurga* (اوکورغه ← اوکورغه), (tur. omurga=kičma, osnova, suština, kobilica) možda, najbolje bilo prevesti kao *Kobilica*, tj. podnožje na koje se naslanja kosa, odnosno vijenac planine (u konkretnom slučaju planine Tisovac). Otuda su i nastala imena mnogih mjesta u Bosni poput: Kobilici, Kobilja Glava, Kobilja Ravan, Kobiljača, Kobiljak, Kobiljdo itd. (vidi: *Repertorij*, str. 128). U istom smislu je i *kobilica* broda ili čamca na koju se naslanja konstrukcija ili *kobilica* gusala ili violine na koju se naslanjaju strune.

55 U prijevodu vakufname izostavljeno.

56 U prijevodu vakufname izostavljeno.

57 Tekst u prijepisu vakufname (s nekoliko manjih previda sravnjenih s tekstom fermana) na osmanskom turskom jeziku glasi:

قریه مزبوره ده واقع ملک عقارمی که پوینه (پونیر) کپروسندن دیک یوقاری طاش بفوننه (بیغنه) واندن اوکورغه

danas sasvim pouzdano ne mogu prepoznati, jer su se tokom vremena nazivi pojedinih toponima, uključujući i ime sela Trifkovina, potpuno promijenili i jer je na prostoru ovoga vakufa, u međuvremenu, nastalo blizu dvadesetak sela i zaselaka. Uvidom u priloženu mapu i Izvod iz popisa parcela Ismail-agina vakufa iz Zemljišnih knjiga (Gruntovnice) sastavljene 1889. godine, pouzdano se može utvrditi da se njegov vakuf prostirao na desnoj obali Vrbasa nizvodno od mjesta Džemat u selu Bočac na jugu, do Krmina na sjeveru i od rijeke Vrbasa do obronaka planina Čemernice, Tisovca i Osmaće. Evo prijepisa toga izvoda, sačinjenog prema evidenciji IZ u Banjoj Luci, ovjerenog od strane Kotarskog suda u Banjoj Luci 11. augusta 1928 godine:

**„Izvod iz popisa Vakufa red. br. 506
koji se nalazi u evidenciji I.Z. Banja Luka
Vakuf Smail age Mehmedovog sina u Aginom selu K.O. Agići**

Redni broj	Katastarska čestica broj	Naziv	Površina (u metarima - m ²)
1	58/2	Gradilište sa džamijom	120
2	58/1	Groblje sa vočkama	930
3	74/1	Šljivik kod škole	2 350
4	119	Šikara „Brdo“	1 930
5	120	Oranica „Brdo“	24 210
6	421	Šikara „Kosa“	246 800
6	430/1 *	Šuma „Osoja“	267 080
8	430/1 *	Šuma „Vesela stijena“	266 900
9	555	Šuma „Lipik“	70 150
10	1005/1	Šikara „Zidine“	42 860
11	1192	Šuma „Vučića brdo“	132 090
12	1350	Šuma „Gaj“	177 560
13	1351/1	Šuma „Plandište“	317 500
14	1354	Pašnjak „Javori“	9 380
15	1356/1	Šuma „Milin bunar“	195 000
16	1363/	Šuma „Vesela stijena“	10 700
17	1339	Pašnjak sa mliništem	2 100
18	1346/3	Mlinište	30
19	1346/4	Mlinište	110

ایله وچیه دولینه اندن صرت ایله ویرتوچه بایرینه اندن میلوش چایرینه اندن قرمنه سنوری ایله نهر ویرباسه اندن بوچاچ واروش سنورینه راسفوسنه اندن میلوش اوی التنده اولان درویه اندن بیه پونیر کوپروسنه نهایت بولوب حدود مزبور ایله محدود اولان ملک عقارمی که اوچیوز حصّه در وحدود مرقومه ایچنده بر مقدار مرعی یرین وپونقیوه مع پونیر نام چفتلکی...

Haso Popara

20	1346/5	Mlinište	10
21	1346/6	Mlinište	10
22	1371/8	Šuma „Tisovac“	310 800
23	337/5	Oranica	510
24	1007/1	Šuma u Breziku	126 730
25	1007/5	Oranica	1 470
26	1006/5	Šuma u Ponikvama	141 770
27	1006/3	Oranica u Ponikvama	1 200
28	1006/4	Oranica u Ponikvama	2 500
29	1346/7	Oranica „Medjaš“	13 100
30	337/1	Šuma „Lipik i Vršeljak“	* 660 000
31	337/6	Oranica „Lipik i Vršeljak“	2 960
32	337/7	Oranica „Lipik i Vršeljak“	3160
33	337/8	Oranica „Lipik i Vršeljak“	6790
34	328/1	Šuma „Begovac“	149 300
35	328/2	Oranica „Begovac“	2 000
36	344/1	Šuma „Usjeline“	83 700
37	344/2	Oranica „Usjeline“	1 350
38	1352	Šuma „Jalovi Vrh“	846 310
39	1346/1	Šuma „Medjaš gaj“	* 348 630
40	1353/1	Šuma „Javorani“	473 460
41	1353/2	Šuma „Javorani“	2 710
42	1353/3	Šuma „Javorani“	4 330
43	1355/1	Oranica „Duga njiva“	5 400
44	1352/2	Oranica „Duga njiva“	18 200
45	328/3	Oranica „Begovac“	20 000
46	328/4	Kućište sa dvorištem i kućom	500
47	328/5	Oranica „Begovac“	3820
48	320/6	Oranica „Begovac“	4 140
49	328/7	Oranica „Begovac“	1 720
50	328/8	Oranica „Begovac“	370
51	337/9	Oranica „Lipik i Vršeljak“	2 360
52	337/10	Oranica „Lipik i Vršeljak“	1 850
53	337/11	Pašnjak „Lipik i Vršeljak“	1 200
54	337/12	Oranica „Lipik i Vršeljak“	1 860
55	337/13	Oranica „Lipik i Vršeljak“	4 150
56	337/14	Oranica „Lipik i Vršeljak“	2 670
57	337/15	Oranica „Lipik i Vršeljak“	1 461
58	430/2	Kućište sa dvorištem i kućom	1 080
59	430/3	Oranica „Osoja“	9 450

60	458/4	Oranica „Vesela Stina“	5 770
61	1005/2	Kućiste sa dvorištem i kućom	40
62	1005/3	Oranica „Zidine“	2 100
63	1005/4	Oranica „Zidine“	800
64	1006/5	Oranica u Ponikvama	870
65	1006/6	Oranica u Ponikvama	850
66	1006/7	Oranica u Ponikvama	1 200
67	1006/8	Oranica u Ponikvama	2 200
68	1006/9	Oranica u Ponikvama	1 840
69	1006/10	Oranica u Ponikvama	2 900
70	1007/6	Pašnjak u Breziku	1 550
71	1007/7	Oranica u Breziku	2 630
72	1007/8	Oranica u Breziku	6 140
73	1008/8	Oranica u Breziku	6 140
74	1007/9	Oranica u Breziku	2 170
75	1007/10	Oranica u Breziku	1 500
76	1007/11	Oranica u Breziku	500
77	1007/12	Oranica u Breziku	1 650
78	1007/13	Oranica u Breziku	4 650
79	1007/14	Oranica u Breziku	2 750
80	1346/8	Oranica „Medjaš“	4 420
81	1346/9	Kuća sa dvorištem i kućom	390
82	1362/2	Oranica „Vesela stijena“	1950
83	1363/2	Oranica „Vesela stijena“	400
84	328/9	Oranica „Bregovi“	6 900
85	328/10	Oranica „Bregovi“	6 300
86	328/11	Oranica „Bregovi“	4 900
87	337/16	Oranica „Lipik i Vršeljak“	2 000
88	337/17	Kućiste	40
89	1355/3	Oranica „Duga njiva“	4 500
90	1355/4	Oranica „Duga njiva“	25 700
91	1356//2	Oranica „Milin bunar“	3 100
92	1346/11	Oranica „Medjaš gaj“	2 200
93	1346/12	Oranica „Medjaš gaj“	11 200
94	1346/13	Oranica „Medjas gaj“	18 700
95	1346/16	Kućiste	48
96	1346/17	Kućiste	140
97	328/12	Oranica „Begovac“	1 000
98	328/13	Oranica „Begovac“	7 600
99	328/14	Bašta	1 000

100	328/15	Oranica „Begovac“	1 500
101	328/16	Šuma „Begovac“	6 000
102	328/17	Bašča	600
103	1346/18	Oranica „Krečana“	5 000
104	1346/19	Oranica „Krečana“	6 200
105	1346/20	Oranica „Babin greba“	10 000

Potvrđuje se da ovaj iskaz gruntovnom stanju potpuno odgovara.
Kotarski sud u Banja Luci 11. augusta 1928. godine.

Gruntovni direktor
M. P. (potpis nečitak)

Prepisao iz evidencije Islamske zajednice Odbora Banja Luka na dan 20. oktobra 1977. god.

Potomak Smailage sina Mehmedova
(svojeručni potpis) Edhem Smailagić“

Međutim, pouzdano se može tvrditi da je Ismail-agin vakuf u početku bio još veći i da su do uspostavljanja Zemljišnih knjiga u doba austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini, neki njegovi dijelovi bili otuđeni. To se vidi po tome što su se već krajem 17. stoljeća Ismail-agini potomci počeli između sebe sporiti oko prava na službu mutevellije i redosljeda u podjeli vakufskih prihoda. Na pritužbe mutevellije da pojedini potomci vakifa idu preko reda i bespravno ubiraju prihode, bosanskom valiji i banjalučkom kadiji upućen je carski fermand od 17. ševvala 1110. (17. aprila 1699.) godine da se odredbe vakifa moraju strogo poštivati⁵⁸. Godine 1197. (između 6. decembra 1782. i

58 Prijepis fermana: Gazi Husrev-begova biblioteka, *Sidžil vakufnama I*, str. 338. Integralni tekst fermana s izostavljenom tugrom sultana u prijepisu na osmanskom turskom jeziku glasi:

فرمان عالی صورتی

دستور مکرّم مشیر مفخّم نظام العالم مدیر امور الجمهور بالفکر الثاقب متمّم مهام الأئام بالرأي الصائب مهمد بنیان الدوله والإقبال مشید ارکان السعادت والإجلال المحفوف بصنوف عواطف الملك الأعلى بوسنه محافظه والیسی وزیرم... پاشا آدم الله تعالی إجلاله وقده الفضاة (القضاة) والأحكام (الحکام) ومعدن الفضل والكلام مولانا بنا لوقه قاضیسی زید فضله توقيع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اوله که: بوچاق قلعه سی دزداری متوفی اسماعیل قضاء مزبورہ تابع تربیقوقینه نام قریه ده بنا ایلدیکی جامع شریفی اوقافنک متولیسسی اولان قده الامائل والأقران زید قدره درکاه معلامه عرضحال ایدوب مذکور اسماعیل قریه سنورنده واقع پونیر کوپروسندن دیک یوقاری طاش یوغننه (بیغنه) و اوکورغه ایله وجیه دولینه اندن صرت ایله ویرتوجه بایرینه ومیلوش چاپیرینه وقمرنه سنوری ایله نهر ویرباسه اندن پوچاق واروش سنورینه واسقرسنه اندن میلوش اوی التنده اوران دره دن پونیر کوپروسنه وارنجه حدود مزبور دن ایله محدود اولان عفار و یونیقوه مع پونیر چفتلیکی دیمکله معروف املائی ایله... اوتوز بیگ اچه سن تسجیل شرعی وتسلیم الی المتولی ایله وقف وحاصل اولان غله سن جامع مرقومده برات عالیشان ایله امام وخطیبی ومؤذن ومعلم مکتبک ومتولی وظیفه سنه وقریه مزبورہ ده احیا ایتدوکی تکیه ننگ طعامیه وسائر مهماتنه وبر مقدار بیخی یطناً بعد بطن وقرناً بعد قرن اوجاقده ساکن اولاد ذکورنه واولاد اولادنه وبعد الإنقراض اصلح اقرباسنه متولی یندن ویرلمک اوزره شرط ایدوب وجه مشروح اوزره وقفیتی وقفیه معمول بهاسنده مسطور ومقید وبوندن اقدم شرط واقف موجبجه عمل اولنه دیو امر شریف دخی ویرلمشکن اولاددن بعضیلری خلاف شرط

25. novembra 1783.) kapetan Salih, kapetan tvrđave Gradiška, pisao je banjalučkom kadiji da ima zemlju i livadu u selu Ponikve u banjalučkom kadiluku, koje je njegov otac Ibrahim kapetan kupio od ranijih vlasnika Muhameda i Osmana i od njih dobio temesukiju⁵⁹. Nakon očeve smrti, zemlja je prešla na njega i njegovu braću, pa su je oni nesmetano uživali. Sada se, nakon toliko godina, pojavio neki Muharem⁶⁰ iz toga sela koji se bespravno miješa tvrdeći da je ta zemlja i livada bila ranije njegova. Budući da mu nisu pomogli ni sudski hudždžet ni ilam, on moli banjalučkog kadiju da u tom smislu poduzme postupak za dobijanje *emr-i šerifa*.⁶¹

U *Arhivu Islamske zajednice* u Gazi Husrev-begovoj biblioteci iz austro-ugarskog perioda čuvaju se slijedeći dokumenti koji se odnose na Ismail-agin vakuf u Agićima (Aginu Selu), a koje donosimo u prijepisu:

- Dokumentat br. 696 od 2. 3. 1890. godine

Predmet: Uredovna opomena

Kot. vak. Komisiju u Banjaluci obavijestiti, da mutevelliju Smailaga vakufa opomene, da se rok za uplatu prvog obroka račun. i pisaru pristojba za 1878-1888 godine u iznosu 250. for. približuje.

Kot. vakufskoj komisiji u Banjaluci

*Mutevelija vakufa Smail aga u Agićima imade zaostatak za računarsko i pisarničke pristojbe od 1878 do 1888 god. počam od 1890 god. u godišnjimi obrocima po 250 for. i to u vremenu od 1. Januara do 31. Marta svake godine plaćati. Budući da se rok za uplatu I. obroka izmaku približuje, nalaže se toj Komisiji da mutevelliju gornjeg vakufa Hifziju Smailagića radi plateža svote od 250 for. opomene.*⁶²

- Dokumentat br. 2033 od 7. 5. 1893. godine

واقف تعرض ايلدكلرين بلديروب وقف مرقومك عقاراتندن حاصل اولان اجاره و غله شرط واقف موجبنجه متوليء مزبوره اليويرلمك بابنده امر شريفم رجا اتمكين شرط واقف موجبنجه عمل اولنمق امر اولنوب دخي مقدا بر دفعه شره كوريلوب فصل اولنميان خصوصي تام حق و عدل اوزره معتبر و ققيه معمول بهايه نظر ايدوب كوره سن اعلام اولنديغي اوزره ايسه اولبابده مقتضاي شرع قويم و شرط واقف موجبنجه عمل ايدوب دخي وقف مرقومه عقاراتندن حاصل اولان متوليء مزبوره اخذ و قبض و شروط واقفي اجرا ايندروب من بعد شرع شريفه و شرط واقفه و وقفيه معمول بها و مقدا و حالا و يريلان امر همايونمه مخالف كمسنه به تعدي و نزاع ايندريميوب تسليماتي بازوب بلديروب خصوصي مزبور ايچون بردخي امرمه وارملو ايلييه سن ديو ديوان همايونم طرفندن امر شريفم و يرلمكين موجبنجه ماليه دن دخي امر عاليشانم رجا اتمكين بيوردم كه بوبابده مضمون مسطور اوزره ديوان همايونم و ماليه طرفندن و يريلان امر شريفم موجبنجه عمل ايدوب خلافته قطعاً رضا و جواز كوسترميه سن شويله بله سز علامت شريفه اعتماد قله سز. تحريراً في اليوم السابع عشر شوال مكرم سنة عشر (و) مائه و الف.

59 *Temessuk, temessukija* - pismaena potvrda.

60 Očito je riječ o braći Muhamedu, Osmanu i Muharemu, Ismail-aginim potomcima, čija je imena u svojoj bilješci o ovjeri Ismail-agine vakufname (1762-63. godine), naveo banjalučki kadija u zastupništvu Hanifi Husejn (v. bilješke br. 21-22) i zemlji čifluka u Ponikvama koja je prema vakufnami i fermanu bila vakufska.

61 Vidi: *Turski dokumenti* 10, u Arhivu GH biblioteke, str. 95-96 (u prijevodu Abdulaha Polimca).

62 Vidi: ZVP-4-696/90 u Arhivu IZ u GH biblioteci.

*Zemaljsko Vakufsko povjerenstvo za Bosnu i Hercegovinu
Predmet: Vakuf. Kom. Banjaluka br. 446 datum 30/4. 1893. glede računa
Smail age Agića vakufa u Banjaluci*

Visokoj zem. vladi za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu

Podastire račun Smail agina vakufa u Banjaluci

Naknadno na ovostrano izvješće od 22/8 1892 broj 1711 slobodi se ovo povjerenstvo podastrijeti izvješće Kot. vakuf. kom. u Banjaluci i račun položen po Hifzi Agiću za Smail agin vakuf od 1892 godine. Ovaj račun nije istinit niti odgovara odredbama zakladnika koja se u prepisu podastire. Nu da bi ovo što jasnije bilo, opisaće se pređašnje kao i današnje stanje ovoga vakufa, kao što slijedi:

Polog vakufname od džumazil evvela 1026 zapisao je Smail aga u vakuf i to:

- 1. 30000 akči gotovine*
- 2. Akarat – emlač u selu Trifkovini*
- 3. Čifluk u Ponikvi i Poniru*

Isti je odredio da se upotrebljavaju prihodi:

od 1.) Za plaću imama, hatiba i mualima u Trifkovini dnevno 6 akči, za plaću muezina dnevno 2 akče, za plaću mutevellije dnevno 1 akča

od 2.) Za spahijsku daću – nešto kao državne daće – 600 akči, a ostatak od 2400 akči za hranu u tekiji

od 3.) Cijeli prihod čifluka Ponir i Ponikva određen je njegovim nasljednicima, koji stanuju u odžaku.

Ovo je stanje po vakufnami, ali se je promijenilo i danas je ovakvo.

Glavnica od 30000 akči upropašćena je i nema od nje danas ni traga.

Emlak u Trifkovini i čifluk u Ponikvi i Poniru razdijelila je obitelj Agići – potomci zakladnika – među sobom i svaki od njih sjedi u jenoj kući i obrađuje kao težak neki dio zemlje. Među sobom sakupe oni te plaćaju imamu, hatibu i mualimu u ime vazife 172 for. i mujezinu 12 for. Ako neko dodje u tekiju onda starješine iz pojedinih kuća donošaju redom hranu. Džamiju tekiju i kuće u kojima stanuju popravljaju među sobom. Ovo su svi troškovi koje oni danas za svrhe određene u vakufnami troše. Potpisato povjerenstvo kazalo je u proračunu i Agićima dozvolilo da mogu kao trošak u račun staviti sljedeće:

<i>1) Plaća imama, hatiba i mualima .....</i>	<i>172 for.</i>
<i>2) Plaća muezina .....</i>	<i>12 for.</i>
<i>3) Rasvjeta džamije .....</i>	<i>12 for.</i>
<i>4) Alimentacija .....</i>	<i>200 for.</i>
<i>5) Porez .....</i>	<i>150 for.</i>
<i>Svega: .....</i>	<i>546 for.</i>

Ovo su svi troškovi koji su u vakfiji određeni a u količini kako su isplaćivani po starom običaju, prvo to se danas nemože vrijednost akče znati i koji

se ni u ovolikom iznosu faktično ne troše za svrhe u vakfiji određene, dočim se ostatak po odbitku gornje svote od cijelog vakufskog prihoda uvakufljenih nekretnina mora smatrati suviškom koji evladu pripada i od kojeg se računarska i pisarnička pristojba sa 25%, po smislu zakona od 19. dumaze-l-ahira 1280. (30. novembra 1863) godine, član 17, odmjeriti mora. Obitelj Agići nijesu za vrijeme osmanske vlade podnosili račun od vakufa niti su računarske i pisarske pristojbe kada plaćali nego su vakufska dobra kao svoja vlastita smatrali i sa toga gledišta ih isključivo za vlastitu korist upotrebljavali, oni ne mogu još nikako pojmiti da moraju po smislu zakona platiti u ime hardži muhasebe 25% od suviška prihoda, stoga su i sastavili predloženi račun u kojem iskazuju prihod od 3400 f. a na prema njemu troškove isto tako od 3400 f. Od navedenih troškova može se smatrati kao istinito potrošeno najviše 550-600 f. dočim su ostali po mišljenju ovog povjerenstva gole cifre bez imalo istine, navedene samo da se izbjegne od pristojbe. Potpisato povjerenstvo ne teži nipošto za tim da obitelj Agića preoptereti sa pristojbama i da im oteža njihovo stanje, ali ne može ni to učiniti da dotični vakuf protiv zakonskim propisima nadzora isključi. Da se odnošaj Smail agina vakufa uredi i dovede u redovito stanje, kako bi mutevellija i ostali potomci zakladnika udovoljili zakonskim propisima bez da se njihovo životno stanje poremeti slobodi se ponizno potpisato povjerenstvo Visoku zem. vladu smjerno zamoliti da uređenje ovog predmeta okružnoj oblasti u Banjaluci ustupiti blagoizvoli.⁶³

Prikom uspostavljanja Zemljišnih knjiga (Gruntovnice) 1889. godine, Ismail-agini potomci uknjižili su ovaj porodični (evladijet) vakuf na svoje ime i nastavili plaćati vakufnamom predviđene službe (imama, hatiba i muallima), ali ne i računsko pisarničke pristojbe u iznosu od 25%, prihoda kako je propisano članom 17 Zakona o upravi vakufa od 19. džumade-l-ahira 1280. (30. novembra 1863.) godine. To se vidi iz Zapisnika o saslušanju kod Kotarskog vakufskog povjerenstva u Banjoj Luci na dan 2. septembra 1899. godine. Zapisnik su potpisali Hivzaga Agić (Smailagić), mutevellija Ismail-agina vakufa u Agićima i Džumhur Hadžiomerović⁶⁴. U Zapisniku stoji:

Usljed dopisa zemaljskog vakufskog ravnateljstva u Sarajevu od 17 jula 1899 broj 2841 pozvan da pristupi pred ovo vakufsko povjerenstvo Mutevellija Smailagina vakufa u selu Agići Hivzaga Agić te (o) postavljenom pitanju očituje sljedeće:

Ja traženi ekvivalent Smailagina vakufa nisam dosad platio zato pošto nekretnine rečenog vakufa nisu u rukama nego je cijela vakufska

63 Vidi: ZVP-22-2033/93 u Arhivu IZ u GH biblioteci.

64 Iz predmeta br. 3527 Zemaljskog vakufskog ravnateljstva za Bosnu i Hercegovinu od 23. juna 1907. godine vidi se da je Džumhur Hadžiomerović bio predsjednik Kotarskog vakufskog povjerenstva u Banjoj Luci, jer se u tom svojstvu potpisao na dokumentu br. 138/v.

nekretnina⁶⁵ u porodica Omerovića koji su u gruntovnici uvedeni kao kmetovi na vakufskim nekretninama te oni po vakifovom šartu plaćaju imama Hatiba i hodžu u Agićima te vakuf više drugog nikakva prihoda nejma te ja od njih nemogu naplatiti za ekvivalent ništa.⁶⁶

Osam godina kasnije (15. juna 1907. godine) Kotarsko vakufsko povjerenstvo u Banjoj Luci dostavilo je Zemaljskom vakufskom ravnateljstvu u Sarajevu molbu Muhamed-ef. Agića, mutevellije vakufa Smail age Agića iz Agića za novčanu potporu od 500 kruna za izgradnju mekteba i imamske kuće koja je izgorjela.⁶⁷

Izgleđa da su za vrijeme Kraljevine Jugoslavije Smailagići iz Agića (Agina Sela) slobodno uživali svoje posjede kao *evladijet vakufi* da im se u to pravo nisu miješale ondašnje vlasti. Tako se, barem, navodi u Molbi porodice Smailagić za reviziju agrarnih odluka Arik br.-116/51 i dopunskih odluka isti broj bivše Sreske agrarne komisije u Banjoj Luci, upućene Narodnom Odboru Sreza Banjalučkog /odjeljenje za imov. prav. odnose/ u Banjoj Luci, od 10. II. 1967. godine, u kojoj stoji:

Odlukom Sreske agrarne komisije u Banja Luci Arik br. 116/51 od 28. jula 1952. godine i dopunskom odlukom isti broj od 12. aprila 1954 godine, pogrešno proveden postupak i prva odluka i dopunska odluka donešene su protivno zakonskim i pravnim propisima, te u interesu Fonda opšte narodne imovine i u interesu vlasnika nekretnina, a da bi se jedanput okončao agrarni postupak u pogledu naših nekretnina u Aginom Selu, potrebno je izvršiti reviziju agrarne odluke Arik br. 116/51 od 28. VII 1952. i dopunske odluke Arik br. 116/51 od 12 aprila 1954 godine, a iz ovih razloga:

1.- Za vrijeme stare odnosno bivše Jugoslavije nisu se mogle nekretnine vlasništvo Smailagića koje se nalaze u Aginom Selu ni na koji način otuđivati, bilo poklonom ili prodajom, jer u zemljišnim knjigama postoji zabrana otuđivanja navedenih nekretnina, kao „Evladijet vakufa“ a ta zabrana kao takva stoji zabilježena u zemljišnim knjigama. Naravno da je to pojava iz starog feudalnog doba i da bi na osnovu tekovina NOB-e trebalo ovu zabranu skinuti, ali ista do danas nije skinuta.⁶⁸

I pored svih navedenih otuđivanja i uzurpacija ovoga vakufa, prema Zemljišnoknjižnom izvratku od 24. februara 1987. godine, na Ismail-aginim

65 Gornji navodi ne odražavaju stvarno stanje, budući da se, prema Zemljišnoknjižnom izvratku od 24. februara 1987. godine, 8.030.164 m² (803 hektra i 164 m²) zemlje nekadašnjeg Ismail-agina vakufa u Aginu Selu, vodilo na Smailagićima, a ne na Omerovićima.

66 Vidi: ZVR-123a-3448/1899 u Arhivu IZ GH biblioteke.

67 Vidi: ZVR-3527-23-6/1907 u Arhivu IZ GH biblioteke.

68 Original Molbe, kao i neke druge dokumente korištene u ovome radu ljubazno nam je ustupilo više porodica Smailagića koji danas žive u inostranstvu, na čemu im se zahvaljujemo.

potomcima vodilo se još 803 hektra i 164 m² zemlje, pretežno šume i nešto oranica, koje oni (Smailagići) među sobom nikada nisu podijelili. Od preko 200 suvlasnika u izvatku su navedena imena samo dvojice, i to pod br. 180. Smailagić Jusufa,⁶⁹ umrlog Hivze iz Agina Sela, sa dijelom 1/210 i pod br. 181. Smailagić Edhema umrlog Hivze iz Agina Sela, sa dijelom 1/210, s napomenom da su ostali suvlasnici ispušteni na zahtjev stranke. Donosimo prijepis iz originala:

Nar. br. 951/11

ZEMLJIŠNOKNJŽNI IZVADAK

Katastarska opština Agino Selo

Br. zk. uloška 160

A) Potpisni list

I. Odjeljak

Redni broj	Broj zemljišta (parcela)	Oznaka nekretnina	Površina			Površina
			ha	a	m ²	
1	421/1	šuma „Kosa“	22	12	20	
2	430/1	šuma „Osoje“	19	97	90	
3	458/1	šuma „Vesela stijena“	26	61	40	
4	555	šuma „Lijsik“	7	01	50	
5	1005/1	šuma „Zidine“	4	28	60	
6	1192	šuma „Vučića brdo“	13	20	90	
7	1350/1	šuma „Gaj“	16	25	60	
8	1351/1	šuma „Plandište“	31	75	00	
9	1354	pašnjak „Javori“		93	80	
10	1356/1	šuma „Milin bunar“	19	50	00	
11	1362/	šuma „Vesela stijena“	6	45	70	
12	1363/1	šuma „Vesela stijena“	1	07	00	
13	1371/1	šuma „Tisovac“	29	64	87	
14	1007/1	šuma u „Breziku“	3	32	50	
15	1006/1	šuma u „Ponikvama“	14	17	70	
16	337/1	šuma „Lijsik i Vrseljak“	66	00	00	

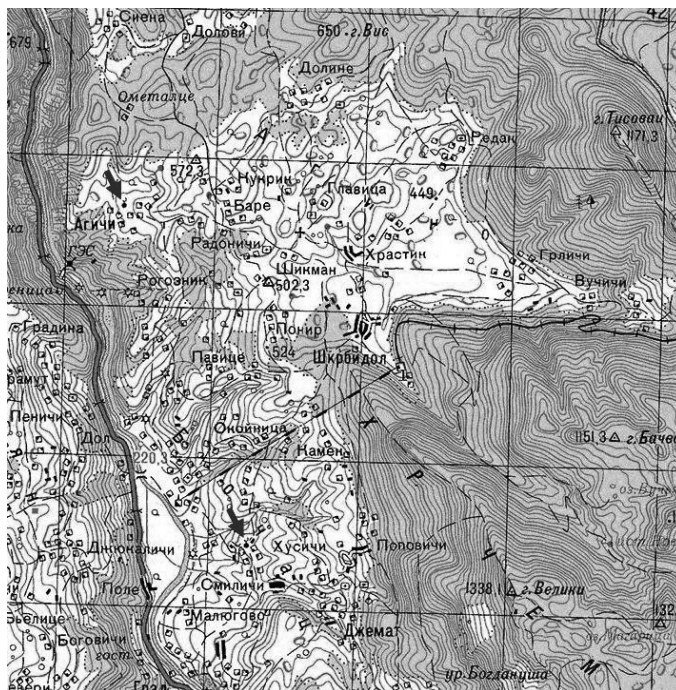
69 Jusuf Zijo Smailagić (1890-1937) završio je pravni fakultet u Beču, nakon čega je živio u Skoplju, gdje se bavio advokaturom. Poginuo je u petak 16. jula 1937. godine na čifluku Ljuboš u selu Dračevo (15 km od Skoplja) prilikom komisijske podjele zemlje između potomaka bogatog skopskog bega Ibrahima Galibegovića, gdje je i ukopan. O ovome događaju beogradska *Politika* objavila je poduži članak u subotu 17. jula 1937. godine na str. 9 pod naslovom „U sukobu oko podele imanja Šefket Galibegović teško je ranio sa šest metaka bivšeg advokata Jusufa Smailagića“. Njegovi posmrtni ostaci ekshumirani su 1953. godine i ukopani u haremu Stupnica u Banjoj Luci.

Haso Popara

17	328/1	šuma „Begovac“	14	93	00
18	344/1	šuma „Usjenice“	8	37	70
19	1352	šuma „Johovac Vrh Strane“	84	63	10
20	1346/1	šuma „Vakufana“	347	04	87
21	1353/1	šuma „Javori“	47	34	60
22	1353/2	šuma „Javori“		27	10
23	1353/3	šuma „Javori“		43	30
24	1350/2	šuma „Gaj“		74	00
25	1350/3	šuma „Gaj“		76	00
26	430/9	šuma „Ćusin dol“		16	00
27	430/10	šuma „Ćusin dol“		16	00
28	430/11	oranica „Ćusin dol“		55	40
29	430/12	šuma „Šusin dol“		19	00
30	430/13	šuma „Ćusin dol“		38	50
31	430/14	šuma „Ćusin dol“		67	80
32	430/15	oranica „Lokve“	1	00	30
33	430/16	oranica „Lokve“		23	90
34	421/2	šuma „Lukovića doline“	1	05	50
35	421/3	šuma „Lukovića doline“		19	80
36	421/4	oranica „Lukovića doline“		75	70
37	421/5	šuma „Lukovića doline“		31	20
38	421/6	šuma „Lukovića doline“		45	10
39	1007/15	oranica „Ponir“		26	00
40	1007/16	oranica „Ponir“		23	40
41	1007/17	oranica „Ponir“		38	30
42	1007/18	šuma u Breziku	2	64	30
43	1007/19	oranica „Popova vodica“		53	20
44	1007/20	oranica „Popova vodica“		22	10
45	1007/21	šuma u Breziku	2	54	10
46	458/5	šuma „Glavica“		38	50
47	1346/23	potok „Banja“		29	11
48	1346/24	potok „Banja“		7	47
49	1346/25	šuma „Vakufana“		97	75
50	1346/26	šuma „Vakufana“		6	75
51	1371/42	šuma „Redak“	1	11	47
52	1371/43	put „Redak“		8	71
53	1371/44	put „Redak“		1	20
54	1371/46	put „Redak“		6	05

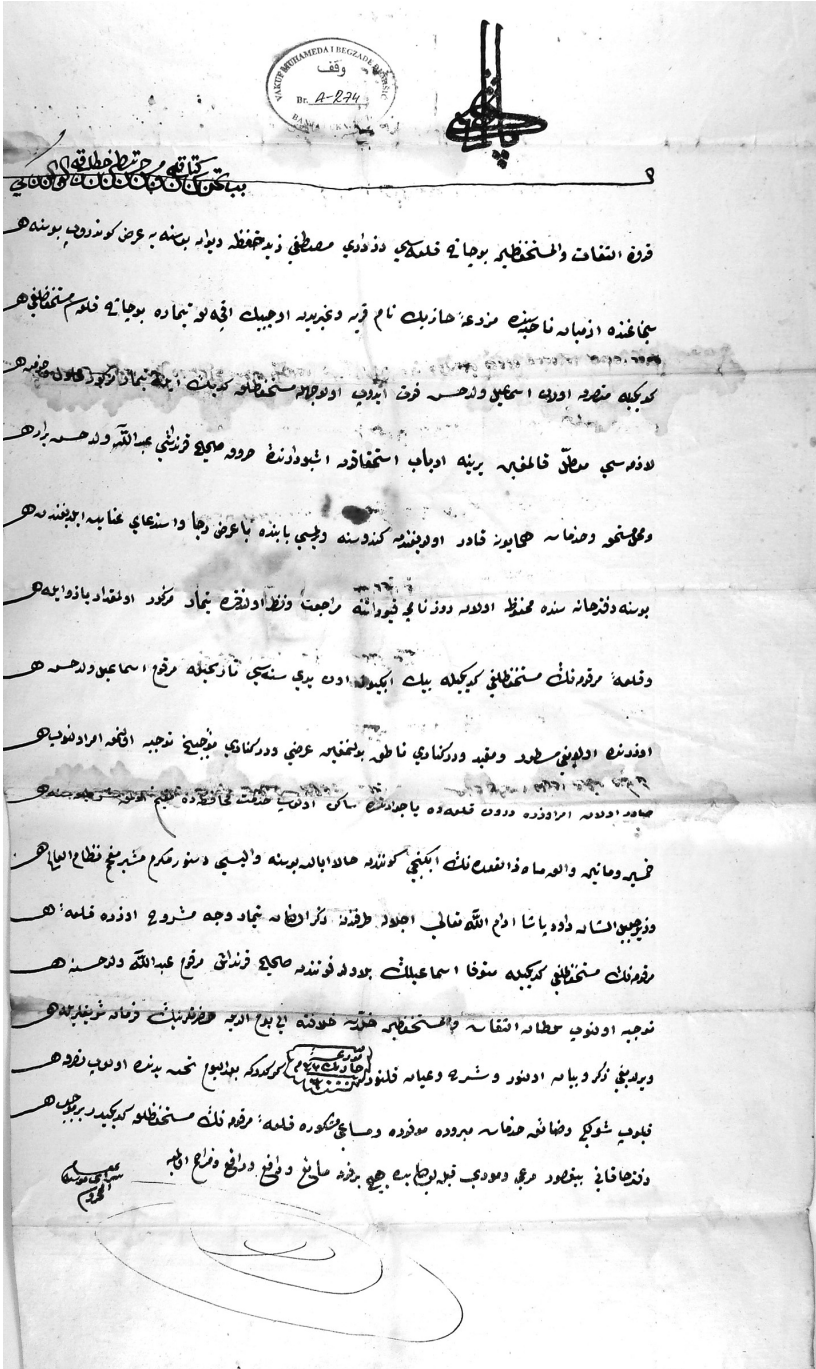
Budući da u listu C (Teretni list) Zemljišnoknjižnog izvotka od 24. februara 1987. godine stoji zabilješka „tereta nema“, sve navedene zemljišne par-

cele bile su u punom vlasništvu Smailagića. Na nekadašnji Ismail-agin vakuf podsjeća još jedino naziv šume „Vakufana“ (v. pod red. br. 20, 49 i 50), koja se prostire na preko 347 hektara površine. Na osnovu gore iznesenih činjenica, može se zaključiti da ni Ismail-agini potomci (Smailagići) nisu, uvijek, vodili računa o završnoj odredbe vakufname koja glasi: *Tako je ovaj vakuf postao punovažan, perfektan i pravosnažan, te nije dopušteno da se mijenja, niti preinačava, a ako ga neko izmijeni, nakon što ovo čuje, pašće grijeh na one koji ga izmijene. Allah sve čuje i sve zna. A nagradu vakifu dobročinitelju garantuje vječno Živi.*⁷⁰

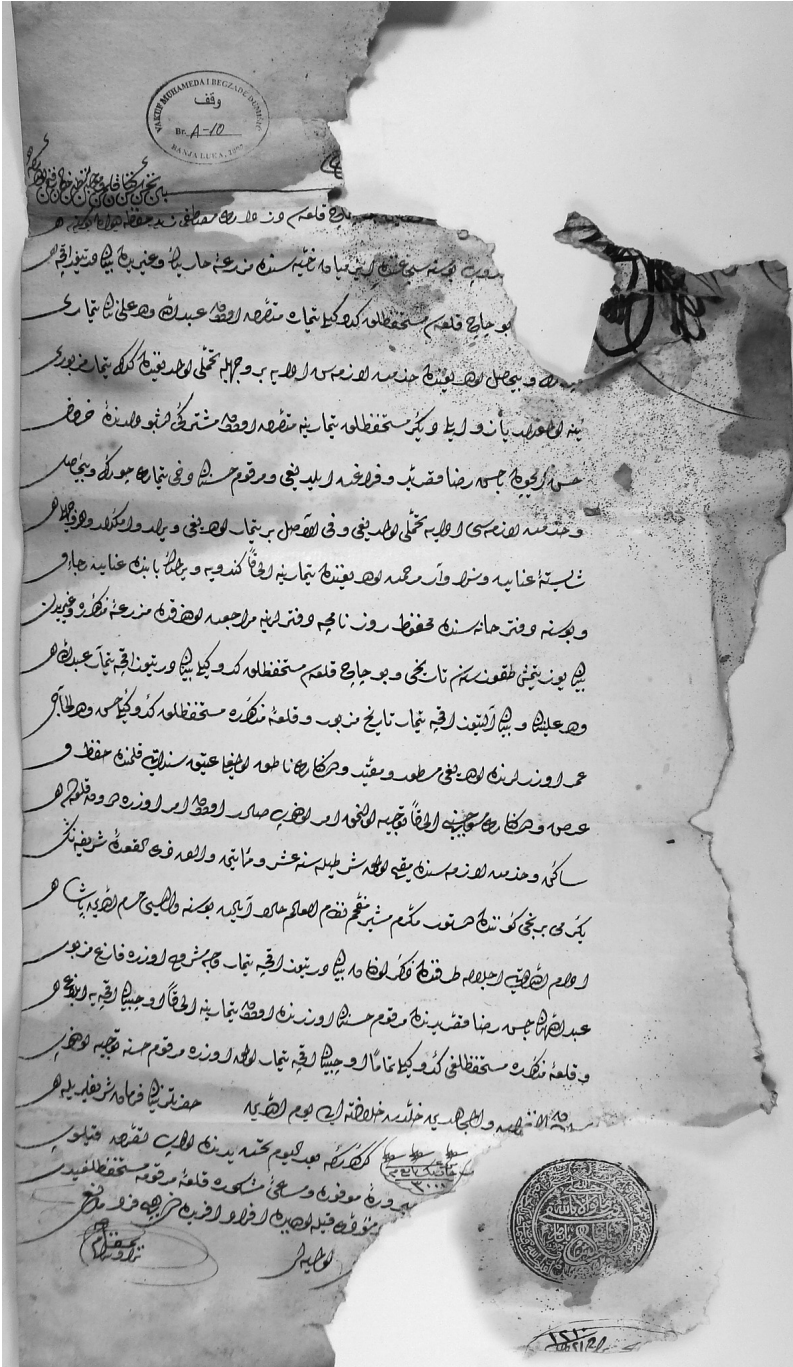
Prostor na kome se nalazio Ismail – agin vakuf. Strijelicama su označene lokacije džamija u Agićima i Bočcu.

70 U toku rata (1993.) Smailagića posjedi u Aginom Selu proglašeni su, prvo, društvenom, pa potom državnom svojinom Republike Srpske i kao takvi su upisani u gruntovnu/katastarsku svojinu Republike Srpske. Narodna skupština RS je dana 22. februara 2011. godine razmatrala i usvojila Zakon o katastru, iako su vlasti RS prethodno bile upozorene od strane OHR-a i Vijeća za implementaciju mira (PIC) da to ne čine, jer je Odlukom visokog predstavnika Valentina Inzka od 5. januara 2011. godine suspendovan Zakon RS o statusu državne imovine i zabranjene sve promjene prava vlasništva nad državnom imovinom do konačne odluke Ustavnog suda BiH. Sve ovo vrijeme pojedine porodice Smailagića vode pravnu bitku po sudovima RS oko povratka svojih posjeda. Iako postoje dobri izgledi da će u tome i uspjeti, teško da će se ikada iko od njih vratiti na ognjište svojih predaka.

Valijski berat iz 1835. godine izdat u Sarajevu na prijedlog dizdara Mustafe

Valijski berat iz 1795. godine izdat u Travniku na prijedlog dizdara Mustafa

ادارة اوسون

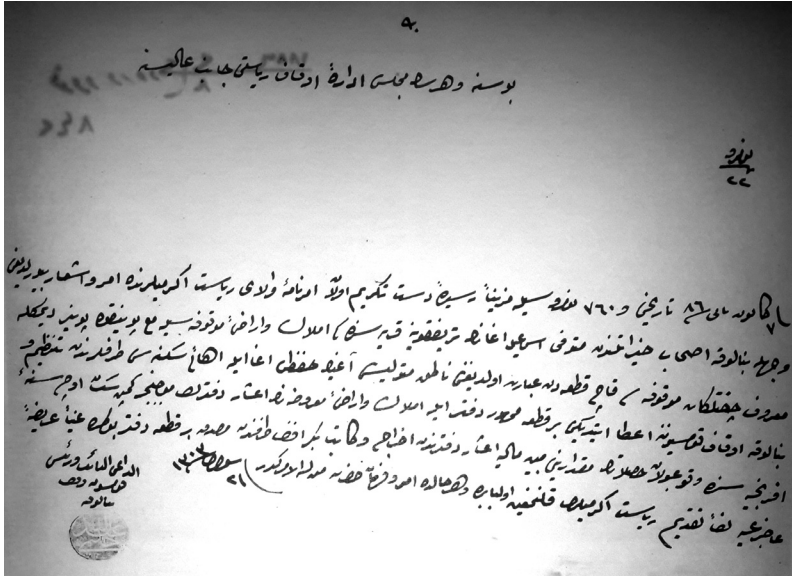
نام گرانددگر...
 ۴۰۰۰
 ۴۰۰۰

اقدام
 بعد از آنکه در روز ۲۳ شهریور ۱۲۹۵ در شهر و در
 برای شکرانه و در شهر اخی قانیه...
 طریقه...
 ۴۰۰۰

وقف
 BANQUE BIHAMEDA DE CADE D'UNIQ
 No. 2-2665
 BANJA LUKA, 2007.

بهار اول سال ۱۲۹۵...
 کوه سرت با زاویه...
 ارضان باه...
 کالبدی...
 اول سال...
 سکه...
 بار...
 در...
 اول...
 به...
 و...
 مطور...
 با...
 ص...
 ل...
 اول...
 س...
 ب...
 ب...

Mehmed Vedžihi-pašin prijenos (tahvil) gedik timara mustahfiza tvrđave Bočac na miralaja Mustafu (Babića), zapovjednika rezervnog sastava vojske Bosanskog sandžaka.

Dopis Zemaljske vakufske komisije iz 1886. godine na osmanskome turskom jeziku u vezi izvotka desetine Ismail-agina vakufa u Trifkovini (Agićima)

FOUR HUNDRED YEARS OF SMAIL-AGA'S VAKF, DIZDAR OF BOČAC FORTRESS

Abstract:

Although the vakf of Smail-aga, dizdar (fortress commander) of Bočac Fortress of 1026/1617 once was one of the biggest agrarian vakfs in Bosnia and Herzegovina, no separate paper has ever been written on it. Based on the relevant sources and original documents, some of which are presented to the public for the first time, we are herewith revealing a few of completely new information on Ismail-aga's ancestors, relatives and descendants among whom are the names of three new dizdars, spanning over four centuries that had seen the succession of six governments: Ottoman Empire, Austro-Hungarian Empire, Kingdom of Yugoslavia, Independent State of Croatia, Socialist Yugoslavia, and independent Bosnia and Herzegovina. This paper chronologically follows the destiny of the vakf from its founding to the present day. Looking into the transcription of the List of Lots belonging to Ismail-aga's vakf No. 506 made on August 11, 1928, as compiled by the Islamic Community of Banja Luka, and into the land register excerpt No. 160 for the Cadaster Municipality Agino Selo issued by Municipal department for geodetic regi-

sters and cadaster of Banja Luka of February 24, 1987, it can with certainty be said that this vakf was located on the right side of the river Vrbas, downstream to Džemat place in the village of Bočac on the south to Krmin in the north, and from river Vrbas to the slopes of Čemernica, Tisovac, and Osmača mountains. Its surface encompassed over 10,000 dunums, arable land, meadows, orchards, forests, boskets, and pastures. The income of the Ismail-aga's vakf was intended for maintenance of mosque, makatab, and tekke that he had built in his native village of Trifkovina before 1671. This place was named after him- Agici. In the area of this vakf, some twenty villages were created. They all belong to the present-day Agino Selo and Bočac. The remains of this vakf, mainly forests and some arable land, approximately 8,000 dunums, belonged to the Smailagić families all until the war of 1992-1996. They all now live abroad.

Key words: Ismail-aga, dizdar, Bočac, Agići, endowment chart, mosque, maktab, tekke, Smailagić